

Frågan om hur kapitalets och arbetarklassens med det sammanhängande sammansättning förhåller sig till klasskampens former och potential är av yttersta vikt att analysera. I den italienska s.k. *operaismo* sattes denna analys mer eller mindre förtjänstfullt samman i konceptet ”klasskomposition”.

En bok som på 70-talet i Tyskland sökte knyta an till detta begrepp i en analys av den tyska klasskampens historia var K.-H. Roths *Den 'andra' arbetarrörelsen*; i den förklaras revolutionens tillkortakommanden med att arbetarklassens kamp dominerades av de facklärdas arbetarnas yrkesstolthet och reformism.

Rådskommunisten Paul Mattick (1904–78) kritiserar i följande ”anmälan” från 1976 det ”hafsverk” där historiska ”faktum” förvrängs för att passa Roths ”förutfattade tes” om fack- respektive massarbetarnas kampformer och -möjligheter. Frågan är emellertid fortfarande av avgörande betydelse, varför vi gjort oss mödan att översätta denna essä, som vi måste tillägga att vi inte nödvändigtvis sympatiserar med till hundra procent.

Som appendix publicerar vi även ett utdrag ur boken *The Dutch and German Communist Left*, av holländaren Philippe Bourinot, som även den kommenterar Roths bok.

“DEN ‘ANDRA’ ARBETAR- RÖRELSEN”

EN ANMÄLAN

PAUL MATTICK

för kommunism 2006

för kommunism är ett projekt för spridandet av kommunistisk teori i syfte att vara en del av diskussionen bland militanta arbetare och andra om en revolutionär strategi.

för kommunism representerar inga andra än sig själva, utan är bara en bland många röster i arbetarklassen. Projektet handlar inte om att skola utan för att ge sitt blygsamma bidrag till undanröjandet av ideologiska och praktiska hinder i klasskampen. Det viktigaste medlet för detta är dock arbetarnas självständiga *verkliga* kamp.

För arbetarklassens befrielse – upphävandet av sig själv som klass –, och med det hela mänsklighetens befrielse, behöver vi inget självutnämnt ledarskap i form av (för-)medlande partier eller fackföreningar. För vår befrielse måste vi organisera oss enligt kampens praktiska behov och lita till vår egna kollektiva förmåga; organisering och tillit som skapas i och som ett resultat av kamp. Kommunismen är den verkliga rörelse som upphäver sakernas kapitalistiska tillstånd.

Vad som gäller i nuläget är att som en del i arbetarklassen kämpa tillsammans med våra kamrater som jämlikar. Allt som stärker självtilliten och självaktiviteten, som stärker arbetarna som klass skall stödjas och uppmuntras. Allt som hämmar det samma, som ökar passiviteten och tilltron till auktoriteter i stat, fack och partier måste i alla lägen motarbetas.

Varje steg för den verkliga rörelsen är värt ett dussin program. – Karl Marx, 1875

Kommunismen är inte en doktrin utan en rörelse som springer ur faktum snarare än principer. ... I så måtto som kommunismen är en teori, så är den det teoretiska uttrycket för proletariatets situation i sin kamp och det teoretiska sammanfattandet av villkoren för proletariatets befrielse. – Friedrich Engels, 1847

för kommunism, januari 2006
andra utgåvan
forkommunism@yahoo.se
översättning: PHFK, 2004
Ingen egendomsrätt till översättningen, men ange källan.

misstro mot all centraliserad organisation och disciplin. I slutändan lämnade de AAU för det anti-centralistiska AAU-E och utvecklade där en lokalistisk, *ouvrieristisk* kult av "fabriksskorstenen". I Holland hade KAPN stort inflytande i de gamla sektorerna av arbetarklassen (cigarrarbetarna, diamantarbetarna, textil), sektorer som omgrupperade både högt yrkesutbildade och oskolade arbetare, liksom i mer moderna sektorer som fartygsbygge.

KAPD:s sociala sammansättning tycks inte visa på att de utgjordes av en överväldigande majoritet oskolade arbetare. Många av arbetarna i partiet var yrkesutbildade, så som Appel, Scharer och Mattick. Majoriteten av partimilitanterna hade gått genom socialdemokratin och fackföreningsrörelsen innan kriget. Det var det samma som för KAPD:s massorganisation AAU. Samtidigt som det fanns tendenser till ett förkastande av organisation och auktoriteter, så generaliserades dessa tendenser i hela den tyska arbetarklassen som en reaktion mot socialdemokratin och fackföreningarna, som hade deltagit i kriget och i krossandet av revolutionen med hjälp av Freikorps. Det var mer av en politisk reaktion än ett förkastande av de "högre skikten", av en "arbetararistokrati" som assimilerats med fackföreningarna. Fallet i medlemsantal för facket mellan 1919 och 1922 visar att till och med de yrkesutbildade skikten i proletariatet kände samma fiendlighet gentemot fackföreningarna. Ett betydande antal av de senare gick även med i AAU.

The Dutch and German Communist Left, ICC, London 2001,

Av *för kommunism* finns även: En revolutionär optimis, Martin Glaberman 2003; Om vårt ursprung, Gilles Dauvé 2005; Staten och kapitalet, Gilles Dauvé 2005; Renegaten Kautsky och hans lärjunge Lenin, Gilles Dauvé 2005; samt Kritik av Situationistiska internationalen, Gilles Dauvé 2005; Några tankar om organisering, Henri Simon 2001; Den nya rörelsen, Henri Simon, 2002; Kommunism i Frankrike, Henri Simon 2006.

skiftande tekniken och den därav bestämda arbetsdelningen. Om det finns en framtid, så tillhör den inte ”massarbetaren”, utan arbetarklassen.

Kurasje nr. 12, 1976

APPENDIX

Phillipe Bourrinet

[I] efterdyningarna av maj '68, tittade författare som Heinz Roth och Elisabeth Belirens, i sin bok som ägnas åt ”den andra arbetarrörelsen”, efter förändringar i arbetarklassens sociologiska sammansättning sedan första världskriget: som ”massarbetarens” framväxande, vars situation i och med införandet av taylorism skiljer sig från yrkesarbetarnas [*skilled workers*]. De senare var reformistiska, anhängare av fackföreningar, medan ”massarbetaren” spontant opponerade mot de ”reformistiska” fackföreningarna och förordade ett radikalt revolutionärt agerande. Bortsett från författarnas entusiasm för dessa ”lägre” skikt i proletariatet som de ser som den sociologiska basen för arbetarradikalism och vänsterkommunism, så är tolkningen i grund och botten den samma som Geyers och Rosenbergs [diskuteras i föregående stycke, ö.a.].

Denna sociologiska vision stämmer inte överens med den historiska verkligheten. KAPD:s och AAU:s militanter kom från alla sektorerna av den tyska arbetarklassen, från gamla industrier liksom från nya. Många av dem arbetade i det koncentrerade Ruhr-området (gruvor, stål), i Wasserkante (Hamburg och Bremen), med fartygsbygge, i handelsflottan och till och med fiskeindustrin. De hade en väldigt stark närvaro, 1920, bland Berlins yrkesarbetare (transport, elektricitet, stål, etc). Även om de var väldigt starka i de stora industrikoncentrationerna, så hade de även många medlemmar i Sachsens småföretag jämte Leunas stora kemianläggning (20.000 arbetare) nära Halle, som var AAU:s och KAPD:s bastion. Vidare var det i Sachsens småindustrier som KAPD stötte på mest problem: arbetarna som var anslutna till AAU, till skillnad från de i de stora fabriker, visade en instinktiv

OM "DEN ANDRA ARBETARRÖRELSEN" AV K.-H. ROTH

av Paul Mattick

K.-H. Roth *'Die "andere" Arbeiterbewegung und die Entwicklung der kapitalistischen Repression von 1880 bis zur Gegenwart – Ein Beitrag zum Neuverständnis der Klassengeschichte in Deutschland. Mit ausführlicher Dokumentation zur Aufstandsbekämpfung'*, *Trikont Verlag*, München, 1974

Som uttryck för de kapitalistiska produktionsförhållandena är arbetarrörelsen samtidigt en arbetarnas rörelse, som måste utveckla sin klassmedvetenhet innanför de kapitalistiska marknadsförhållandena. Den allmänna konkurrensen innefattar arbetarnas inbördes konkurrens. Även om de många kapitalen formar totalkapitalet uppträder kapitalen inte som totalkapitalist, och även om alla arbetarna utför ett totalarbete finns det ingen totalarbetare. Men vad som än är resultatet av kapitalkonkurrensen och konkurrensen om arbetsplatserna är och förblir reproduktionen av det kapitalistiska samhället reproduktionen av de kapitalistiska produktions- och klassförhållandena, varpå marknadsförhållandena beror.

Den av kapitalackumulationen bestämda kapitalistiska arbetsdelningen erbjuder inte bara de olika kapitalen, utan också olika grupper av arbetare, möjligheten att driva igenom speciella intressen innanför de givna klassförhållandena. Således är arbetarrörelsen en rörelse, som beror på klassmotsättningarna, men är samtidigt en rörelse, som vid sidan av

klassintressena också representerar särskilda fack-/yrkesintressen. Det allmänna proletära intresset, som existerar innanför ramarna för det kapitalistiska samhället, blev av Marx betecknat ”politisk ekonomi – men från arbetarnas ståndpunkt”, nämligen som varandes en kamp mot den kapitalistiska mervärdesproduktionen. Liksom bourgeoisie är arbetarnas politiska ekonomi bunden till kapitalets existens. Det handlar här ännu om en höjd eller sänkt utsugningsgrad, inte om utsugningen själv. Man måste därför blott förstå klassmedvetenhetens och arbetarrörelsens utveckling som en revolutionär process, som med lönarbetet till sist ville övervinna samhällets klassuppdelning.

Denna förväntning har fram till idag inte blivit infriad. Tillvaratagandet av de direkta särskilda intressena innanför det kapitalistiska produktionsförhållandet framstod för arbetarna som långt viktigare än deras revolutionära övervinnande, som blott lät sig hänföras till en osäker framtid. Den klassmedvetenhet, som utvecklades, blev inte någon revolutionär klassmedvetenhet. De i denna förbindelse ouppfyllda förväntningar kräver en förklaring. Det måste speciellt ha slagit Friedrich Engels, författare till boken *Den arbetande klassens läge i England*. Den av honom beskrivna utarmade arbetarklassen, till vilken man kunde knyta en revolutionär förhoppning, hade inom loppet av några få årtionden blivit till en arbetarklass, som avvisade varje revolutionär rörelse, och som kände sig hemma innanför de givna förhållandena. Den förklaring, som Engels fann, var inte, som man egentligen kunde förvänta sig, den stigande produktiviteten och därmed utsugningen av de engelska arbetarna, som tillät en samtidig höjning av löner och profiler, utan däremot korrupperandet av arbetarna genom deras villiga deltagande i den imperialistiska utsugningen av världen, som praktiserades av det engelska kapitalet. Denna idé togs senare upp av Lenin för att ge uttryck för hans egna besvikelse över arbetarnas beteende. Den imperialistiska kapitalismen skulle ha frambringat en arbetararistokrati, som inte längre var tillgänglig för revolutionära föreställningar och som var medansvarig för den Andra internationalsens ”förräderi”.

Sådana förklaringar refererade ännu till arbetarna i allmänhet eller till

av kapitalet, även om den innanför marknadsförhållandena måste tillvarata sina medlemmars intressen för att kunna fortsätta bestå som arbetarrörelse.

I tider, då det sätts frågetecken kring kapitalets existens, d.v.s. i kriser eller revolutionära situationer, ställer sig de kapitalistiskt integrerade arbetarorganisationerna av ren självbevaringsdrift på kapitalets sida. Ett socialistiskt samhälle har varken plats för partier eller fackföreningar. Därmed är all revolutionär kamp, som ställer sig socialismen som mål, nödvändigtvis också en kamp mot de gamla arbetarorganisationerna. Kampen handlar om det samtidiga avskaffandet av marknads- och produktionsförhållandena, och därmed också om upphävandet av de skillnader i arbetarklassen, som frambringas genom den kapitalistiska arbetsdelningen.

Men denna kamp står ännu inte på dagordningen. I den nuvarande kris-situationen, som i alla de föregående, är och förblir de officiella arbetarorganisationernas uppgift att hjälpa kapitalet ur krisen, vilket endast låter sig göras på arbetarnas bekostnad. De representerar således arbetarna i det att de kränker deras omedelbara intressen. Under sådana omständigheter är det mer än troligt, att arbetarna kommer att tillgripa sig aktionsformer, som är oförenliga med de sedvanliga fackföreningsmässiga metoderna, och sätta emot sina egna organisationer, för att med mer adekvata organisationer tillvarata sina egna intressen. Och eftersom ”massarbetarna”, som Roth och Behrens uppehåller sig vid, är den mest utbytbara gruppen av arbetare, kan det likaledes förväntas, att de kommer att stå i spetsen för de kommande klassuppgrörelserna.

Det är emellertid fel att antaga, att klasskampen under den närmsta tiden kommer att gå i ”massarbetarnas” tecken. Utvecklingen går i en annan riktning. Arbetes produktivitet har nått en punkt, där antalet arbetare, som faktiskt är sysselsatt i produktionen, utgör en minoritet av den samlade arbetarklassen, medan de arbetare, som är sysselsatta i cirkulationen och på andra ställen utgör flertalet. Men de arbetare, som står utanför den direkta produktionen tillhör också arbetarklassen. Den utarmning, som är förbunden med krisen, drabbar alla arbetare och tvingar dem till motstånd. Klassuppdelningen är bestämd av produktionsförhållandena, inte av den

betingelser, som framstår som obstruktion, olovlig frånvaro och dolt sabotage. Man försöker att ge intryck av, att arbetarna under alla omständigheter, och utan att officiella arbetarorganisationer lägger sig i, icke blott gör motstånd, utan för sin kamp effektivare än det var möjligt under den gamla fackföreningskontrollen. Således kastar sig Roth och Behrens ut i det vanvettiga påstående, att naziregimen, som följd av arbetarkampen som fördes under den, drevs ut i en reell kris, som endast kunde övervinnas genom utlösandet av kriget. Blixtkriget uppfattas av dem som ett "instrument för en nysammansättning av arbetarklassen", för att via insättandet av utländska tvångsarbetare knäcka de tyska arbetarnas revolutionära vilja. På detta sätt förvrängs faktum med våld och mot all logik till oigenkännlighet för att passa denna förutfattade tes. Det är nästan inget av de hänvisningar, som görs av dem, som inte visar sig vara felaktiga tolkningar av de medtagna fakta. Och vid de tillfällen, där hänvisningarna inte kommer från dem, hänvisar de till propagandistiska lögnar från den avgående arbetarrörelsens exilbyråkrati, som verkade i Paris, Prag eller Basel.

Om boken själv är ett olidligt hafsverk, så är det problem, som den berör, dock av största vikt för arbetarklassen. Att den traditionella arbetarrörelsen inte blev till den revolutionära rörelsen har sedan 1914 stått klart för envar. Men att den fortsätter att existera i allt mer reaktionär form kan dock inte föras tillbaka på fackarbetarnas kontroll över den, utan däremot till kapitalets oväntade maktutövning och styrka. Ur stånd att genomföra revolutionen försökte arbetarna att inrätta sig så bra som möjligt inom kapitalismen. Syftet blev för den traditionella arbetarrörelsen det egna instrumentet, det fortsatte att vara verksamt, också dessa organisationerna gled ur arbetarnas kontroll och föll i händerna på egenmäktiga byråkrater. Det var nu inte arbetarna själva, utan däremot deras "representanter" i fackföreningarna och parlamentet och även i de "revolutionära" partierna, som bestämde arbetarrörelsens teori och praktik och därmed arbetarklassens inriktning. Eftersom denna form för arbetarrörelsen endast kan bestå på de kapitalistiska produktionsförhållandenas grund, blev det nödvändigt med ett stöd för det kapitalistiska samhället. Dess egna existens var bunden till upprätthållandet

privilegierade skikt av arbetarklassen, men inte till den skillnad mellan yrkes-, specialarbetar och icke yrkeslärd skikt, som uppstår i förbindelse med arbetsdelningen. Även om livs- och arbetsförhållandena för olika kvalificerade arbetare skilde sig, så var dessa olikheter dock för små för att förleda till antagandet, att rena yrkesintressen skulle kunna hämma klassmedvetenheten. Tvärtemot antogs det, att arbetarnas fackföreningsmässiga kamp skulle väcka och utveckla deras klassmedvetenhet. Inte heller arbetarrörelsens reformism refererade till någon bestämd yrkesgrupp av arbetarna, utan tvärtemot till den allmänt omfattande illusionen, att den arbetande klassens situation progressivt lät sig förbättras innanför kapitalismen: en illusion, som gynnades av den faktiska utvecklingen. Först under senare tid har man försökt, inte att förstå förändringarna i arbetarrörelsen utifrån kapitalets allmänna utveckling, utan utifrån produktionsprocessens ändrade teknik, som påstås ha fört med sig en "annan" än den hitintills kända arbetarrörelsen.

Roths och Behrens bok ägnas åt denna "andra" arbetarrörelse. Den tes, som framförs av dem och andra, är mycket enkel: Den moderna kapitalistiska tekniken gör upp med fackarbetarna för att ersätta dem med billigare, icke-facklärd arbetskraft, som t.ex. i löpandebandsproduktionen. Dessa icke-yrkeslärd eller snabbt upplärda arbetare är p.g.a. automatiseringen av produktionsprocessen i allmänhet utbytbar, och kan illustreras under begreppet "totalarbetare" eller "massarbetare". I motsats till de utdöende yrkesarbetarna har "massarbetarna" inte på något sätt något förhållande till produktionen; de är totalt "främmandegjorda" inför arbetet och ser sig själva som ett rent bihang till maskineriet, som diktatoriskt bestämmer deras liv. Fullkomligt annorlunda än de av yrkesstolthet uppfyllda yrkesarbetarna befinner sig "massarbetarna", som följd av deras omänskliga ställning i produktionsprocessen, i total opposition till det kapitalistiska samhället. Det är "massarbetarna", som radikalt vill bryta med den gamla arbetarrörelsen, som är bunden till yrkesarbetet, för att ur sin egen situation skapa sig adekvata aktions- och organisationsformer.

Tesen stöder sig på den strejkberedskap, som under de sista åren, särskilt i Italien, har varit särskilt utpräglad bland löpandebandsarbetarna, och på

dessas strävanden med hjälp av autonoma aktionskommittéer utvidga den ekonomiska kampen ut över de snäva lokala gränser, som föredrads av fackföreningarna. Dessa anmärkningsvärda, om än lokala, exempel anses av Roth och Behrens inte bara vara en förvarning för det som komma skall, utan används även till att förklara hela arbetarrörelsens misslyckande hittills med yrkesarbetarnas förmyndarskap över den. För dem skall det också blott ha varit de icke-yrkeslärdade eller upplärda arbetarna, som t.ex. gruv- eller varvsarbetarna, som förde en verkligt klassmedveten kamp mot kapitalet, medan yrkesarbetarna utgjorde den ”bärande balken” i den reformistiska socialdemokratien och i de klassamarbetande fackföreningarna.

Författarna kan naturligtvis inte förneka, att fackarbetarna har byggt upp sina organisationer i kamp mot kapitalet. Men de fasthåller, att denna minoritet i den samlade arbetarklassen, på grund av sin särställning i produktionen, skulle ha att behärska arbetarrörelsen som helhet. Arbetarklassens revolutionära misslyckande skulle här ha sin mest väsentliga orsak. Vad historien hittills har uppvisat av revolutionära begivenheter skulle helt och hållet presterats av ”totalarbetarens rättslösa pariasikt”. Om inte av dagens multinationella löpandebandsarbetare, så dock av de upplärda arbetare, som står främmande för alla fackliga föreställningar och vars kamp hela tiden riktade sig mot mer än det rent fackföreningsmässiga intresset av högre lön och bättre arbetsförhållanden. ”Revolutionssoldaterna från Den röda Ruhrarmén hade”, enligt författarnas uppfattning, ”inget till övers för yrkesarbetarna, som var fixerade vid arbetets stat [*Staat der Arbeit*]”, liksom inte heller ”de icke-yrkeslärdade arbetarnas stödtrupper” hade något att göra med ”yrkesarbetaravantgardens” begränsade rådsinitiativ, som blott hade fabriksautonomin som mål.

Man skulle därför kunna tala om ”två vid sidan av varandra existerande strömningar i arbetarkampen”, nämligen den arbetarkamp, som förs av den traditionella arbetarrörelsen, och om en kamp, som försiggick och försiggår utanför och emot den officiella arbetarrörelsens begränsade intressen. Därmed riktar sig kampen mot kapitalet samtidigt mot den gamla arbetarrörelsen för att göra den ”andra” arbetarrörelsen utslagsgivande. Och detta så

mycket mer ju mer som den ”arbetsgivarfackföreningsledda motoffensiven mot massarbetarna” redan är satt in genom en ”medvetet iscensatt klassuppdelning”. Således är ”en nästan hundraårig arbetarkampsprocess efter 1970 avslutad med det resultatet, att den traditionella arbetarrörelsen oigenkännligt och med demonstrativ öppenhet står på den andra sidan av barrikaden.”

Detta är väl knappast någon nyhet, även om det förblir oförståligt, hur man, när det inte finns några barrikader, kan stå på den andra sidan av dem. De sista årens klasskamp, de otaliga legala och vilda strejkerna, genomfördes inte blott av ”massarbetarna”, utan däremot av arbetare från alla fack, inklusive fackarbetarna, av privat- och statsanställda funktionärer till postfunktionärer och poliser. Förklaringen till att kampen förblev under fackföreningsmässig kontroll eller, där den undvek detta, återigen fördes tillbaka till den, har intet att göra med yrkesarbetarna eller löpandebandsarbetarna, utan med den enkla förklaring, att det handlade om fackföreningsmässig kamp, inte om kamp mot det kapitalistiska systemet självt.

Inte heller ”massarbetarna” har hitintills brutit igenom sina aktioners fackföreningsmässiga karaktär; de har, där de har existerat under en lång tid, bildat industriförbund, som inte i någon mindre grad har vuxit samman med det kapitalistiska systemet än de traditionella arbetarorganisationerna. Man behöver blott tänka på de stora industriförbunden i den amerikanska massproduktionen för att snart inse, att de förväntningar, som av Roth och Behrens knyts till ”massarbetarna”, är precis lika illusoriska som de, som på sin tid var knutna till fackarbetarna. Men Roth och Behrens förväntar sig mera, nämligen upplösandet och ödeläggandet av den samlade arbetarrörelsen, som den förståtts hittills, och utvecklandet av ”helt nya kampformer”, med vilka den oorganiserade eller, även mot arbetarorganisationen, upproriska ”massarbetaren” gör sig gällande.

Om dessa ”nya kampformer” sägs tämligen lite, och det som sägs, t.ex. om fabriksockupationen som strejkmedel, refererar inte blott till ”massarbetarna”, utan till de mest skilda arbetarkategoriernas aktioner. Därutöver hänvisas blott till former för arbetarkamp under fascistiska